

Borús Rózsa

TOPOLYA KÖZSÉG NÉPÉNEK BÚCSÚJÁRÓ SZOKÁSAI

A felvidékről érkező katolikus telepeseznek Topolyán már 1751-ben vert falú imaházat építettek. A kápolna dedikációja Sarlós Boldogasszony volt, ezt nem változtatták meg a későbbi átépítések alkalmával sem. Az első szilárd anyagú templomot 1764-ben létesítették, amely több mint másfél évszázadig szolgálta Topolya katolikus híveit. A XX. század elején, 1904–6 között készült el a mai neogótikus építmény.

A templom búcsúja mindig nagy ünnepnek számított a községben, de csak az itt lakók ünnepelték, a környékbeli településekből nem jöttek búcsúsok. 1944 előtt a búcsút az jelezte, hogy megjelentek a bazárosok, a cukorka- és mézeskalácsárusok. A gyerekek minden alkalommal búcsúfiát kaptak. Az utóbbi néhány esztendőben a július 2-ai búcsúra jönnek zarándokcsoportok is. Először a csíksomlyóiak jöttek, hogy viszonzozzák a topolyaiak zarándoklátát. 1988-ban viszont már a zentai búcsúsok is itt voltak az ünnepi szentmisén és a búcsú forgatagában.

Topolyán fontos volt a Mária-kultusz. A község lakói szívesen jártak a közismert búcsújáró helyekre, olyanokra, ahol vagy egy csodálatos kép, forrás, amelyek jelezték Mária csodatevéseit. Ismertek voltak a csodás gyógyulásokról szóló történetek.

Írásunk legelején fontosnak tartjuk megállapítani, mit tekint a topolyai nép búcsúnak? A nép hite szerint az Isten, de főleg Mária bizonyos helyeken jobban meghallgatja a hozzá folyamodók kérését. Az egyház tanítása szerint a zarándoklással a bocsánatos bűnök megbocsátattak, valamint a tisztítóűzben megrövidül a bűnös lélek szenvedése. A búcsújárás elengedhetetlen része a szent gyónás és áldozás, és valamilyen kegyes cselekedet.

A topolyai nép az Istenanyát több névvel illeti: Szűz Mária, Magyarok Nagyasszonya. Az asszonyok, a gyermekek védelmezőjének tartják. Szombat Mária napja, ezen a napon ha csak pár órára is, kisüt a nap, mert Mária szombaton mossa a kis Jézus ruháit.

Még napjainkban is sokan emlegetik, hogy 1944-ben a kritikus napokban valaki látni vélte a templom falán a Szűzanyát. Asszonyok, férfiak jártak oda, főleg azok, akiknek elveszett a hozzátartozója, sírtak, imádkoztak az ablak

alatt az utcán. A hatóság több embert elhurcolt, néhányat meg is vertek, de a hit, hogy a Szűzanya segíthet bajukban, nem tört meg.

Az elmúlt századokban az asszonyok Máriához fohászkodtak, tőle kérték az oltalmat, mert megértette a szenvedőket, hisz átélte a legnagyobb fájdalmat, amit anya átélhet: elvesztette egyszülött fiát. Éppen ezért a vajúdo asszonyok nem édesanyjukat hívják segítségül, hanem a Szűzanyát. Az anyaság motívuma hangsúlyozott a Mária-kultuszban. Jelen van ez az apokrif imákban is: az Istenanya a legjelentősebb alakja a vallásos jellegű magyar népköltészetnek. A középkori kolostori irodalomhoz vezethető vissza ezeknek a szövegeknek a gyökere. Sok Mária-ének eredetileg népdal volt, melyek később nyomtatott formában is megjelentek. Ezeknek a daloknak a népszerűsítésében jelentős szerepük volt a búcsújáró helyeknek.

A topolyaiak a következő búcsújáró helyekre jártak, illetve járnak még napjainkban is: Máriagyűd, Doroszló, Tekija, de eljutottak Máriaradnára is. 1991 előtt megfordultak Medugorjében, újabban évente elzarándokolnak Csíksomlyóra.

A régi búcsúsok meztláb jártak a kegyhelyekre, hogy jobban átérezzék Krisztus szenvedését. Az egy kereszt két lobogót jelentett és a feszületet. A menet élén az előénekes haladt, ő irányította a többieket is. Ha búcsúsokkal találkoztak, köszöntötték egymást, meghajtották a lobogókat a tisztelet jeléül. Gyakran a zarándokok között volt a plébános és a kántor is. Több kocsin kísérték a zarándokokat, ezen azonban csak az élelmiszert és a ruhát vitték. Ha az idősek közül valaki nagyon elfáradt, a kocsira ment fel pihenni. A gyaloglás tehát meghatározója volt a búcsújárásnak.

A XIX. század elején Andrej István volt Topolya kántora. Virág Gábor kutatásai alapján feltételezzük, hogy ő készítette el a mezőváros verses történetét 1808 és 1811 között a bárónő megbízásából. A kéziratot könyv a topolyai Tölgyesi család tulajdonában van, ők bocsátották Virág Gábor rendelkezésére, amit 1992-ben megjelentetett. A verses történet negyedik cikkelyében részletes beszámolót olvashatunk a topolyaiak gyűdi búcsújárásáról. Meggyőződésem, ez a legrégebbi beszámoló e táj zarándokairól.

A verses összefoglalóból megállapíthatjuk, hogy a topolyaiak nem egy meghatározott ünnepre mentek a híres búcsújáró helyre, valószínűleg Szent Györgytől Szent Mihályig bármikor megszervezhették a zarándoklatot. Leginkább azonban pünkösdkor, illetve áldozócsütörtökre mentek a kegyhelyre. Lobogókkal indultak a csoportok, sokszor elkísérte őket a falu népe a település határáig. Egy-egy alkalommal velük tarthatott a plébános és a kántor is. Topolya népe a XIX. század első éveiben pünkösdi hetében indult a búcsúba. 1804-ben legalább kétszázan indultak két lobogóval. Meggyőződésem, hogy nem ebben az esztendőben jártak a topolyaiak először Gyűdön, ez az említett krónikából is kiderül. A batyukat kocsin vitték, ha megszálltak valahol, akkor a vendéglátónak fizettek. Az út kilenc napig tartott. Ebben a nevezetes évben a plébános és a kántor is velük tartott. A processzió június 4-én, reggel háromfőtől 6 órakor kezdődött: a búcsúsok a templomban gyülekeztek, misét hallgattak, majd a pap megáldotta őket. A zarándokokat a falu határáig kísérték az otthon maradtak. Rogatica irányába gyalogoltak, itt csatlakoztak hozzájuk a bajsaiak. A helyi csárdánál tartották az első pihenőt. Itt ebédeltek, majd

rövid pihenő után folytatták útjukat Kerényig, vagy ahogy a XIX. század elején nevezték, Kernyajáig. Kerényben bementek a templomba, majd Zombornak vették az irányt. Itt töltötték az éjszakát. Reggel misére mentek a zombori templomba, majd fölöstökömöztek, útbá ejtették a kálváriát. Bezdánig meg sem álltak. Itt is bementek a templomba. A kompnál sokat kellett várakozniuk, mert csak a topolyaiak tizenhat szekérral mentek. A kompon minden személy után két krajcárt fizettek. Este fél nyolcra értek Batinára. Itt éjszakáztak. A szerdai napot misével kezdték, mise után ennie kellett a társaságnak. Az utat Bodola irányába folytatták. Itt mise után halat ettek, és jó bort ittak tizennégy krajcárért. A további útvonal Búnon és Tüskén át vezetett. Az éjszakát az utóbbiban töltötték, ismét halat ettek, bort ittak, lényegesen többet, húsz krajcárt fizettek, pedig még jó se volt. Csütörtökön Lapatcsára értek. A Harsány hegy alatt vonultak el, a faluban énekeltek, mire egy szutykos banya csúnyákat kiáltott utánuk. Majd Siklós felé folytatták útjukat. Felmentek a várba, sok zarándok itt meggyónt. Ott-tartózkodásuk idején költözött ki a siklói várból az ispotály, a kórház, ennek következtében sok rútdolgot is tapasztaltak. Pénteken hajnalban indultak Gyűdre, előtte azonban misét hallgattak. Útközben énekeltek, és a Szűzanya Rózsakoszorúját imádkozták, Gábrriel arkangyal köszöntését, az Angyali üdvözlést ismételték, és arra kérték a Szűzanyát, hogy méltányolja ájtatosságukat.

*Illy ájtatosság köszti Gyűdre be is értünk,
Az ájtatoskodók sokaságán el hültünk
Mint illik és szokás mingyárt harangoztak,
Népek minden felől előnkbe futottak,
Ötven vagy tán hatvan lobogót hoztak,
Illyen tisztelettel bennünket fogadtak,
A lobogókat mind meg köszöntötték,
A lobogókat hajtással háromszor tisztelték,
Azután kísérték bennünket a templomba,
Hanem rend nélkül mentünk tolongásba.
Éneklésünköt senki sem értette,
Kinek mi tetszet a szentet énekelte.*

Azután a misék kezdődtek, ahogy a krónikás feljegyezte, minden nemzet külön imádkozott: a magyarok a kálváriánál, a rácok a templomban, a németek pedig a templom előtt. Sok pap és barát volt a kegyhelyen, akik *bankókkal jól megrakódtak*. Nem volt szép az ájtatosság, mert nagy volt a tolongás.

*Olly nagy volt a lárma, mint volt Nagy Idánál,
Vagy Jerusálem végső romlásánál,
Magyarok, Németek, Tótok énekeltek,
Horvátok, Rátzok egyre üvöltöttek.
Hát még a koldusok mennyit segítettek,
Éneklések mellett mennyit hegedültek.*

Délután ismét prédikációk voltak, „aludni nem lehetett, mert a zarándokok egész éjjel énekeltek”. A szombat hasonlóan múlt el, mint az előző nap,

sokan fáradt testüket a szentkútnál mosogatták. Vasárnap reggelig tartottak a misék, majd énekszóval hazaindultak. Az útvonalon visszafelé nem változtattak. Bezdánban kocsi várta őket. Valamennyien felültek rá, de nem kellett a kocsisoknak fizetniük, mert a jó Isten nevében szállították őket haza a fuvarozók. A Bezdán környéki kocsisok a búcsúkat a falujuk határáig vitték. Topolyára már gyalog mentek be. A kálváriánál imádkoztak, hasonlóan, mint az összes út menti feszület esetében. A templomban misét hallgattak, majd hazaindultak.

A krónika írója kritizálja a búcsúkat, mert sokan közülük nem a bűnbocsánat miatt mentek a zarándokútra. Van, aki „falngirozni” akart, mentek a tolvajok is, vonzó volt az úton a feslett élet, mert este el lehetett tűnni. Egy bizonyos Örsze néni két verdung pálinkáért ment. Azokat is megemlítette, akik pénzt csaltak ki a misére, hogy azután eligyák. A szerző önkritikát is gyakorolt, hiszen ocsmány dolognak tartja a rágalmazást, az „emberek mosléká-
nak”. A krónika írója is ott volt a búcsújáráson, végső következtetése az volt, hogy legtöbb résztvevő őszinte buzgalommal vett részt az úton, hiszen kilenc napig nem ettek főtt ételt, gyalogoltak, elviselték a különböző viszontagságokat. Ennyit tudhatunk meg tehát a XIX. századi gyűdi zarándokltról.

A búcsújárás a későbbi időben is közkedvelt volt a topolyaiak körében. Kedves búcsújáró helyük volt Doroszló, Tekija, de szívesen jártak búcsúba a szomszédos faluba, Bajsára is. Doroszlóra pünkösdkor és kisasszonykor mentek, a szentkút vize vonzotta a híveket. Amíg gyalog jártak, egy nappal a búcsú előtt indultak, azért, hogy kora reggeltől részt vehessenek az ájtatosságon. Az úgynevezett búcsúskönyvek a búcsújárás minden mozzanatát rögzítették az imákkal és a versekkel együtt. A búcsújárás menete nem sokat változott az elmúlt két évszázad alatt. Minden alkalommal a templomból indultak kora reggel. Vítették a templomi lobogókat és a feszületet. A kereszthalmban van előimádkozó és előénekes. Korábban este érkeznek a kegyhelyre. A búcsúkat már előre tudták, kinél fogják tölteni az éjszakát, hova állhatnak be a kocsi-
kal. Már az éjszakát is ájtatossággal töltötték. Másnap miséket és prédikációkat hallgattak, gyóntak, áldoztak, ittak a szentkút vizéből. Harmadnap reggel indultak haza. Megtisztult lélekkel érkeztek meg. A kálváriánál várta őket a plébános és a káplán, hogy közösen menjenek a templomba.

Az autóbuzos búcsújárás egy napig tart, ha két napra mennek, akkor az autóbuzban alszanak.

A búcsúnép összeszokott csapat volt. A búcsúvezető évtizedekig Bábinné Csevik Etel volt, aki két évvel ezelőtt, 1996-ban halt meg. 1957-től a búcsúkat Bakai Etus szervezte. Etus néni is idős asszony, ő maga is szerkesztett búcsú-
énekeket. Az egyik kézzel írott énekét idézem:

*Szombat Szűz Mária napja
Boldog ember aki megtartja,
Nem lesz annak semmi baja,
Vele lesz Szűz Mária.
Szombat a Szűz Máriáé
Édes Jézus szentanyjáié,
Vasárnap a szentháromságé.
Mindenek alkotójáié.*

Amíg sátoros kocsikkal jártak a búcsúba, azokat többnyire ugyanazok a családok bocsátották a zarándokok rendelkezésére. Gyűdre tíz-húsz kocsi ment, Doroszlóra hat, Tekijára néhánnyal több. A betegeket is kocsival vitték a kegyhelyre. Híres kocsis volt Bacsa András, Bacsa Pál és Zsáki Péter. A Szokolaiak, az Űvegesek és a Baranyiek is minden alkalommal adtak egy-egy kocsit.

1991 előtt a topolyaiak rendszeresen jártak Medugorjéba is. A magyarországi búcsúkat is elkalauzolták erre az új keletű Mária-kegyhelyre. Az utóbbi időben Lehner István, a helyi plébános szervezi a csíksomlyói búcsújárást. A búcsúvezető Kovács László. Pünkösöd szombatján indulnak egy-két autóbusszal. Mivel sokat kell gyalogolni, főleg a fiatalok mennek erre a zarándokútra.

Külön kell foglalkoznunk a bajsai búcsúval. Ide Nagyboldogasszony napján jártak. Bajsának nincs vására, ezért kiemelt jelentőségű a búcsú. Kora reggel indult a kereszt. Elöl a Mária-lányok voltak, őket követték a többiek. Erre a búcsúra a szegényebb topolyaiak jártak, valószínűleg azok, akiknek nem volt módjuk, hogy a távolabbi kegyhelyekre is elmenjenek. A nap ájtatossággal múlt el. Este indultak vissza, mindenki hozott haza egy-egy görögdinnyét és természetesen búcsúfiát a gyerekeknek. Bajsán a búcsú vendégváró nap volt, minden jobb háznál tíz-tizenkét vendég is volt. Este bálát rendeztek a fiataloknak.

Ma már autóbusszal járnak a búcsúsok, főleg az asszonyok. Az idős adatközlőim azonban arra is felfigyeltek, hogy Csantavéren csak a férfiak jártak zarándokútra. Arra is emlékeztek, hogy a gyűdi búcsúsok a Dunánál tartottak táncmulatságot, amikor már megjárták a Mária-kegyhelyet.